

א. שיעור העיסה החייבת בחלה —

שמאי אומר: עיסה שיש בה שיעור מקב ואילך, חייבין להפריש חלה. משום דכתיב "ראשית עריסותיכם תרימו חלה". ומשערינן בכדי עיסת מדבר. והוא המן שירד עומר לגלגלת. ושם נאמר "והעומר — עשירית האיפה היא".

והאיפה היא שלש סאין. והסאה ששה קבין. נמצא שבאיפה יש שמונה עשר קבין.

ועשירית האיפה משערינן מלבר. כלומר, לאחר שתופרש העשירית, ישארו באיפה י"ח קבין. ולכך יש להוסיף שני קבין לחשבון האיפה, כך שבצירוף התוספת יש עשרים קבים. ומהם יש לחשב עשירית, דהיינו שני קבים.

וקסבר שהפרישו מאותו העומר פעמיים, שהרי עשו ממנו שתי אכילות, אחת לבקר ואחת לערב [והראב"ד בפירושו למסכת עדויות הוסיף, דמשמע כן מדכתיב "עריסותיכם", דמשמע שתי עיסות]. נמצא שלכל קב איכא חיוב הפרשת חלה. תוספות.

וחלל אומר: רק עיסה בשיעור של מקביים ואילך חייבת בחלה. ואף הוא סובר שעשירית האיפה היא שני קבים. אלא דלא

שתיקן שלמה, עירובין ונטילת (10) ידים, יצתה בת קול ואמרה: [משלי כג] "בני, אם חכם לבך — ישמח לבי גם אני". (11)

ולפי שיש המזלזלין בנטילת ידים, אמרה בת קול: "חכם בני ושמח לבי, ואשיבה חורפי דבר" [מהרש"א].

ומשנינן: **אתא שלמה וגזר על טומאת ידים לקדשים.** שכל הנוגע בידים שאינן טבולות בקדשים, הרי הוא מטמאם. **ואתו אינהו** [בית שמאי ובית הלל] וגזר שישפסלו אף לתרומה.

גופא: אמר רבי יהודה אמר שמואל: י"ח דברים גזרו. ובאותם י"ח דברים נחלקו בית הלל ובית שמאי, ונפסקה הלכה כבית שמאי.

ומקשינן: **והתניא:** הושוו בית הלל ובית שמאי בי"ח דברים אלו.

ומשנינן: **בו ביום נחלקו** בית הלל על בית שמאי, ולמחר הושוו והודו להם.

גופא: אמר רב הונא: בג' מקומות נחלקו שמאי וחלל עצמם.

ואלו הן:

נשרפת, ואין בזה הפסד תרומה.

11. והקשו תוספות בעירובין כד ב, למה נקט הני תרי בדוקא. והא גזר נמי על השניות.

ויש ליישב, דודאי הרבה גזירות הוו קודם שלמה המלך. אלא דהחידוש באלו הוא, דלא אסר בלבד אלא עשה בהם תיקון. שאסר הוצאה מרשות היחיד לרשות היחיד, ותיקן לשם כך עירוב להתירה. וכן גזר טומאה על הידים, ותיקן להם נטילה להוציאן מטומאתן. **חתם סופר.**

10. ובעירובין לא גריס "נטילת" ידים. אלא "גזר על הידים". וכן מוכרח מגופא דסוגיין. דהרי מבואר לקמן, דשלמה גזר טומאת ידים לקודש ולא לתרומה. ובקודש לא סגי בנטילה אלא טעון טבילת ידים. מהרש"א.

משמע ליה לומר שהפרישו מהעומר פעמיים, אלא חיוב אחד בלבד של הפרשת חלה היה בו.⁽¹⁾

וחכמים אומרים: לא כדברי זה ולא כדברי זה. אלא קב ומחצה חייב בחלה. דסבירא להו כהלל, ששיעור של חיוב חלה אחד בלבד היה בעומר. אלא דלא משערין עשירית מלבר, שהיא שני קבים מתוך עשרים קבים, אלא מלגו, שהיא עשירית מתוך שמונה עשרה קבים שבאיפה עצמה. ונמצא שבעשירית האיפה יש קב וארבעה חומשי קב, [לפי החשבון: $18:10=1.8$] שהם מ"ג ביצים וחומש.

וכן היה השיעור במידות מדבריות. אבל כשנכנסו לארץ הוסיפו על המדות שתות. ונמצא שבקב וארבע חומשים במדה מדברית, נכנס קב ומחצה במדה ירושלמית, השוה לששה לוגים. והוא שיעור העיסה החייבת בחלה.

ובציפורי שוב הוסיפו על המדות שתות. שבששה לוגין ירושלמים נכנסו חמשה לוגין ציפוריים. לפיכך,

משהגדילו המדות, אמרו: חמשה רבעים של קב קמח [דהיינו, קב ורבע] חייבים בחלה.

ששנים הם לקב ומחצה ירושלמי, ולקב וארבעה חומשים מדברי.

רבי יוסי אומר: ה' רבעי הקב עדיין פטורים מחלה. ודוקא ה' רבעים ועוד משהו חייבין. דקסבר, ביצים של מדה מדברית היו גדולות מביצים שלנו, בשיעור של אחד מעשרים לכל ביצה.⁽²⁾

ב. ואידך פלוגתא, היא בהא דקיימא לן: מקוה שאין בה ארבעים סאה, אם נפלו לתוכה מים שאובין, פסלוה. ואף אם יוסיפו עליה עד שיהיו בה מ' סאה מי גשמים, הרי היא פסולה [אבל אם יש בה מ' סאה מי גשמים, אפילו אם יפלו לתוכה אלף סאה מים שאובין, הרי היא כשירה].

ופליגי הלל ושמאי בשיעור מים שאובין הפוסלין את המקוה.

הלל אומר: מלא הין מים שאובין — פוסלים את המקוה, אם נפלו בה כשהיא חסירה ממ' סאה, והיינו י"ב לוגין. והא דנקט לשון "הין" שהוא לשון תורה, ולא נקט י"ב לוגין" שהן לשון המשנה בכל מקום, היינו משום שכן שמעה משמעה ואבטליון רבותיו⁽³⁾. **שחייב אדם לומר את השמועה**

2. כן כתב רש"י. ומקורו מעירובין פג ב. אבל תוספות כתבו דטעמא דרבי יוסי הוא, משום דבעינן שאף לאחר שיפריש את החלה, עדיין ישאר בעיסה כשיעור עשירית האיפה. ולכך בעינן שיהיה בעיסה קודם הפרשה יותר משיעור זה.

3. והמהר"ץ חיות הביא בשם הגר"א, שפירש על פי דברי הרמב"ם בפרק א' דעדויות, דהלל

1. והרשב"א כתב בשם רבינו תם, דטעם שמאי הוא, דצריך שיהיה בחלה הניתנת לכהן שיעור נתינה. ואין נתינה בפחות מכביצה. ומאחר דשיעור חלה של בעל הבית הוא אחד מכ"ד, הלכך צריך שיהיה בעיסה קב. שאחד מכ"ד ממנו הוא כביצה.

והלל סבר דמשערין בחלת נחתום, שחיובה הוא באחד ממ"ח מהעיסה. הלכך בעינן שני קבים בשביל שיהיה בחלה שיעור כביצה.

בלשון רבו. (4)

שמאי אומר: תשעה קבין מים שאובין [שהם ל"ו לוגים], פוסלים את המקוה.

וחכמים אומרים: לא כדברי זה ולא כדברי זה, הוא השיעור.

עד שראו שני גרדיים [אורגים] **משער האשפה** (5) **שבירושלים, והעידו משום שמעיה ואבטליון:** ששלשה לוגין מים שאובין פוסלים את המקוה. וקיימו חכמים את דבריהם.

ג. ואידך פלוגתא היא, היינו דתנן:

יציאת דם נדות ממקור דמיה של האשה מטמא אותה בטומאת נדה עוד לפני שיצא הדם מגופה. שמשעה שיצא הדם מהרחם אל המעבר המוליך את הדם מהרחם אל מחוץ לגופה [והנקרא בלשון חז"ל "פרוודור"] הרי היא טמאה.

ונחלקו שמאי והלל באשה שראתה דם שיצא מגופה אם צריך לחשוש שמא יצא הדם מקודם לכן אל הפרוודור, וטימא אותה, ורק לאחר ששהה שם הוא יצא החוצה.

והשאלה היא ביחס לטהרות שנגעה בהם האשה לפני שעת הראיה, אם יש לחוש לטמאותן למפרע.

שמאי אומר: כל הנשים הרואות דם נדות ונטמאות בטומאת נדה, אינן חוששות שמא יצא הדם קודם לכן והשתהה בפרוודור. אלא דיין שעתן! שדיינו לומר שהתחילה יציאת הדם בשעה שראתה אותו יוצא מגופה.

ומשום כך, כל זמן שלא נודע להן שהן טמאות, הרי כל הטהרות שנגעו בהן הן בחזקת טהורות. שכן הוא הכלל, שמספק אין מוציאין דבר מחזקתו, עד שיוודע לנו בכירור שנשתנה ממצבו הראשון.

והלל אומר: הרי הן טמאות למפרע, מפקידה לפקידה, ואפילו לימים הרבה. שאם בדקה פעם אחת ומצאה עצמה טהורה, ולאחר שבוע שוב בדקה ונמצאה טמאה, הרי היא טמאה מספק מעת בדיקתה הראשונה. וכל הטהרות שנגעה בהן במשך אותו שבוע שבין הבדיקה הראשונה לשניה, טמאות מספק. כי חיישינן שמא מיד לאחר הבדיקה הראשונה יצא ממנה הדם, והשתהה

חכמים את פסולם בשיעור הין, שהוא המדה הגדולה ביותר המוזכרת בתורה.

והלל סבר דפוסלין בתשעה קבין, לפי שהוא השיעור הראוי לשטיפת כל הגוף, ועזרא תיקנו לבעלי קריין, לפיכך חשיבי כמקוה פסול בפני עצמו, שפוסל את המקוה.

וחכמים אומרים "שלשה לוגין", מפני שהם שיעור חשוב, שהרי נתנתן התורה לנסכי קרבנות ציבור. ראב"ד, עדיות.

5. הזכיר את שם אומנותם ושם מקומם, לומר, שלא ימנע שום אדם את עצמו מבית המדרש.

היה תלמיד שמעיה ואבטליון שהיו מקהל גרים. ולא יכלו לבטא אות ה"א, ואמרו תחתיה אל"ף. ומשום כן נקטו "מלא הין", משום שאם היו אומרים "הין" בלבד, היה נשמע כ"אין מים שאובין פוסלים". ואף הלל נקט כלשונם, אף שלא היה צריך לזה. שהרי היה יכול לבטא "הין" בה"א. משום שחייב אדם לומר בלשון רבו.

4. והא דאמר רבו בלשון זה, היינו משום דבהכי תליא טעמא דמילתא. דכיון דמים שאובין פוסלין את המקוה מדרבנן, קסבר שמאי, דקבעו

בפרוזדור. ואף שבכל מקום אזלינן בתר חזקה, גזרו כאן לטהרות משום סייג.

וחכמים אומרים: לא כדברי זה, שמאי, שהקל מדאי, ולא כדברי זה, הלל שהחמיר מדאי, אלא לעולם אינה טמאה למפרע יותר מעת לעת [כ"ד שעות] מראייתה.

וכך היא ההלכה לפי חכמים:

פרק הזמן של מעת לעת — ממעט על יד מפקידה לפקידה. שאם הזמן שעבר בין בדיקה לבדיקה הוא מרובה ממעת לעת, אינה טמאה אלא כ"ד שעות בלבד. שביותר מכך לא חיישינן לטומאה למפרע.

ואם הזמן שעבר מפקידה הראשונה [שנמצאת בה טהורה] לפקידה השנייה [שנמצאת בה טמאה], מועט מעת לעת [כלומר, שבדקה עצמה בתוך היממה שקודם ראייתה — הרי זמן בדיקתה הראשונה ממעט על יד [מ]הזמן של מעת לעת! שאינה טמאה למפרע בכל כ"ד שעות אלו, אלא מזמן בדיקתה הראשונה בלבד. לפי שודאי לא נטמאה קודם לכן, שהרי בבדיקה הראשונה היא נמצאת טהורה.

נמצא, ששני זמנים קובעים בה לטמאותה למפרע. או זמן הפקידה הקודמת, או כ"ד שעות קודם ראיתה דהשתא. ולעולם אזלינן בתר הקל שבשניהם.

ומקשינן: וכי תו ליכא פלוגתא בין שמאי והלל, מלבד שלש אלו?

והאיכא הא דתנן: המביא שלמים ביום טוב — הלל אומר: צריך לסמוך על קרבנו, כדכתיב "וסמך ידו על ראש קרבנו".

ושמאי אומר: שלא לסמוך על קרבנו ביום טוב, משום שבות, שנשען על הבהמה, אלא סומך מערב יום טוב. לפי שאסור להשתמש בבעלי חיים בשבת וביום טוב. כדתנן "לא רוכבין על גבי בהמה". וסמיכה חשיבא נמי כהשתמשות בבעלי חיים, כיון שצריך לסמוך בכל כוחו⁽⁶⁾.

[ובביצה כ א מבואר, שלהלל בעינן "תיכף לסמיכה שחיטה". הילכך אין לאסור סמיכה ביום טוב משום שבות. דהא אי אפשר לסמוך מערב. אבל לבית שמאי, לא בעינן תיכף לסמיכה שחיטה. הלכך איכא למיגור ביום טוב על הסמיכה, לפי שאפשר לקיימה מערב יום טוב].

ומשנינן: **כי קאמר רב הונא דבג' מקומות בלבד נחלקו, היינו היכא דליכא פלוגתא דרבוותא אחרינא בהדיהו דהלל ושמאי, אלא הם בלבד נחלקו בכך.** אבל בסמיכה ביום טוב, כבר נחלקו כל הזוגות שקדמו להלל ושמאי. והם, יוסי בן יעזר ויוסי בן יוחנן, ויהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי, ויהודה בן טבאי ושמעון בן שטח, ושמעיה ואבטליון. שאחד מכל זוג אמר לסמוך,

כל חכמי ישראל. רש"י, מתוספתא דעדיות.

6. ופלוגתא דתנאי היא התם, בבאיור מחלוקתן דשמאי והלל. וכן אית ליה לחד מאן דאמר. אבל

שהרי אין לך אומנות פחותה מגרדי. כדאיתא שאין מעמידין ממנו מלך ולא כהן גדול. וכן אין שער בירושלים שהוא פחות משער האשפות. ואפילו הכי, הכריעו שני גרדיים אלו בעדותן את

ואחד אמר שלא לסמוך.

ותו מקשינן: והא מלבד ג' מקומות אלו, **האיכא** עוד פלוגתא דשמאי והלל.

דהתניא: **הבוצר** ענבים כדי לדורכם בגת — **שמאי אומר**: הוכשרו ענבים אלו לקבל טומאה [דהא אין אוכלין מקבלין טומאה עד שיוכשרו במשקין] על ידי המשקה היוצא מהן בשעת הבצירה.

ואף על גב שאין המשקין מכשירין אלא אם כן ניחא ליה לבעלים בנתינתן על גבי האוכלין, ובאותו יין היוצא מהם בשעת בצירה לא ניחא ליה, דהא אזיל לאיבוד, מכל מקום גזרו בהם שיוכשרו בכך. גזירה שמא יבצרום בקופות מזופפות. שאז אין המשקה השותת מהם הולך לאיבוד אלא נשאר בקופה המזופפת, וניחא לו במשקה הנשאר.

והלל **אומר**: לא הוכשרו הענבים במשקה זה. כיון דלא ניחא ליה בהכי. ולית ליה לגזירת שמאי.

ומשנינן: הא דקאמר רב הונא דבג' מקומות נחלקו — **בר** [חורין] **מיניה דההיא** פלוגתא קאמר. שאין למנותה בכלל מחלוקתן, דהא **התם קא שתיק ליה הלל לשמאי**, והודה לו.

שנינו לעיל: **יוסי בן יועזר איש צרידה, ויוסי**

בן יוחנן איש ירושלים, גזרו טומאה על ארץ העמים, ועל כלי זכוכית.

והוינן בה: וכי הם גזרו על ארץ העמים? והא **רבנן** דהוו **שמונים שנה** קודם החורבן גזרו כן.

דהא **אמר רב כהנא**: כשחלה רבי ישמעאל **בן רבי יוסי, שלחו לו: רבי, אמור לנו ב' וג' דברים שאמרת משום אביך רבי יוסי.**

שלח להם: כך אמר אבא:

א. **ק"פ שנה עד שלא** [קודם ש] **חרב הבית, פשטה מלכות רומי הרשעה על ישראל.**

ב. **פ' שנה עד שלא**, קודם שחרב הבית — **גזרו טומאה על ארץ העמים, ועל כלי זכוכית (7) שיקבלו טומאה.**

ג. **מ' שנה עד שלא חרב הבית, גלתה לה סנהדרין מלשכת הגזית, וישבה לה בחנויות** [שם מקום שהיה בהר הבית].

והוינן בה: **למאי הלכתא** קאמר דגלתה סנהדרין, ומאי נפקא מינה?

אמר רב יצחק בר אבדימי: לומר, שלא דנו דיני קנסות באותן שנים שלא ישבה סנהדרין בלשכת הגזית.

לקמן, לא קאי אלא על ארץ העמים. ולמאן דגריס הכא "כלי זכוכית", בהכרח דבברייתא דלעיל, בגזירת יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן, לא גריס לה. ר"ן.

אלא דתוספות לקמן כתבו דשינויא דמשני לקמן בארץ העמים, מהני אף לכלי זכוכית [ויעוין לקמן טו ב הערה 4].

לאידך מאן דאמר פליגי בשלמי חגיגה, אי טעונין סמיכה כלל. דלבית שמאי אין שלמי חובה טעונין סמיכה כלל.

7. ואית דלא גריסי הכי "כלי זכוכית". דהא לא פריך אלא מארץ העמים. דהרי שינויא דמשנינן

ותמהינן: דיני קנסות סלקא דעתך דלא דנו? והא לקנסות לא בעינן סנהדרין, אלא די בכל בית דין של ג' מומחין.

ומשנינן: אלא אימא, שלא דנו דיני נפשות כשגלתה סנהדרין מלשכת הגזית. לפי שאין דנין דיני נפשות בסנהדרין קטנה של כ"ג שבכל עיר, אלא אם כן יושבת סנהדרין גדולה במקומה הקבוע שבלשכת הגזית. דהא כתיב "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא". מלמד שהמקום [לשכת הגזית, שבה יושב⁽⁸⁾ בית דין הגדול] גורם לחייב את הנידון במיתה. והאי קרא בדיני נפשות דזקן ממרא מישתעי⁽⁹⁾.

וטעמא דגלו הסנהדרין ממקומם, משום שראו כי התרבו הרוצחים, ולא יכלו לדונם. אמרו: מוטב ניגלה ממקום למקום, כי היכי דלא ליחייבו! עבודה זרה ח ב.

קתני מיהת, דחכמים שהיו פ' שנה קודם החורבן גזרו על ארץ העמים, ולא יוסי בן יעזר ויוסי בן יוחנן.

וכי תימא דכפ' שנה קודם החורבן, נמי אינהו הוו מחכמים של אותו הדור.

ליכא למימר הכי.

דהתניא: הלל, ושמעון בנו, ורבן גמליאל

הזקן בן שמעון, ורבן שמעון בן גמליאל הזקן — נהגו נשיאותן בפני הבית, במאה השנה האחרונות שלפני החורבן.

נמצא, דהלל שהוא ראש השושלת, התחיל לנהוג נשיאותו מאה שנים קודם החורבן. ואילו יוסי, בן יעזר איש צרידה, ויוסי בן יוחנן איש ירושלים, הוו קדמי טובא, כמה דורות לפני הלל. שהרי הם היו ראשונים לזוגות, והלל ושמאי היו האחרונים שבזוגות.

ומשנינן: אלא, אתו אינהו [יוסי בן יעזר ב-10 ויוסי בן יוחנן], וגזור טומאה אנרשא [גוש עפר] של ארץ העמים, לשרוף את התרומה הנוגעת בו, משום ספק קברות שבה.

ואף שבדרך כלל, אין שורפין את התרומה על טומאה דרבנן, שאני עפר ארץ העמים שטומאתו מפני ספק קבר שבו. ונתנו בו חכמים דין ודאי קבר שטומאתו מדאורייתא.

ואאזירא דארץ העמים, לא גזרו ולא כלום. שאם התרומה נמצאת באזיר ארץ העמים ואינה נוגעת בעפרה, הרי היא טהורה. ואף שאין שום דבר מפסיק בינה לבין הארץ, והרי היא מאהילה על ארץ העמים, לא גזרו בארץ העמים טומאת אוהל.

ואתו רבנן דפ' שנה, וגזור אאזירא דארץ

ואף בו לא בעינן, אלא שימרה פי בית דין הגדול במקומם. אבל לדוננו במיתה אפשר בסנהדרין קטנה של כ"ג. ומהיכי תיתי לומר דאין שום בית דין יכול לדון דיני נפשות, אלא אם כן בית דין הגדול יושב במקומו שבלשכת הגזית. תוספות.

ובעבודה זרה ח ב פירשו, דדרשינן מסמיכות פרשת שופטים לקרא ד"לא תטע לך אשרה כל

8. ודוקא לשכת הגזית איקרי "מקום" לענין זה. משום דהיתה חציה בקודש, וסמוכה למחנה שכינה. אבל חנויות שבהר הבית, לא היו סמוכות למחנה שכינה. תוספות, עבודה זרה ח ב.

9. ותימא, הא לא דרשינן כן, אלא בזקן ממרא.